

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Secvndæ Secvndæ Partis Volumen Tertium

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De incontinentia. Quæstio 156.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38803

temperato. Et hoc modo debilitas concupiscentiæ auget meritum, ratione suæ causæ, magnitudo verò minuit.

Ad tertium dicendum, quòd voluntas propinquior est rationi quàm vis concupiscibilis. Vnde bonum, rationis, ex quo virtus laudatur, maius esse ostenditur ex hoc quòd pertingit non solum vsque ad voluntatem, sed etiam vsque ad vim concupiscibilem, quòd accidit in eo qui est temperatus; quàm si pertingat solum ad voluntatem, vt accidit in eo qui est continens.

QVÆST. CLVI.

De incontinentia, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerandum est de incontinentia.

- ¶ Et circa hoc quærentur quatuor.
- ¶ Primo, vtrum incontinentia pertineat ad animam vel ad corpus?
- ¶ Secundo, vtrum incontinentia sit peccatum?
- ¶ Tertio, de comparatione incontinentiæ ad intemperantiam.
- ¶ Quarto, quis sit turpior, vtrum incontinens iræ, vel incontinens concupiscentiæ?

ARTIC. I.

Vtrum incontinentia pertineat ad animam, an ad corpus?

758

Ad primum sic proceditur. Videtur, quòd incontinentia non pertineat ad animam, sed ad corpus. Diuersitas enim sexuum non ex parte animæ, sed ex parte corporis est. Sed diuersitas sexuum facit diuersitatem circa incontinentiam. Dicit enim Philosophus in 7. Ethic. quòd mulieres non dicuntur, neque continentes, neque incontinentes. Ergo incontinentia non pertinet ad animam, sed ad corpus.

¶ 2 Præterea, Id quod pertinet ad animam, non sequitur corporis complexiones. Sed incontinentia sequitur corporis complexiones. Dicit enim Philos. in 7. Ethic. quòd maximè acuti, id est, cholericis, & melancholicis, secundum effrænatam concupiscentiam sunt incontin-

c. 5. parū ante me. to. 5.

c. 7. ad f. to. 5.

incontinentes. Ergo incontinentia pertinet ad corpus.

¶ 3 Præterea, Victoria magis pertinet ad eum qui vincit, quam ad eum qui vincitur. Sed ex hoc dicitur aliquis esse incontinens, quod caro concupiscens adversus spiritum, superat ipsum. Ergo incontinentia magis pertinet ad carnem quam ad animam.

SED contra est, quod homo differt à bestijs, principaliter secundum animam. Differt autem secundum rationem continentia & incontinentia. Bestias enim dicimus, neque continentes neque incontinentes, ut patet per Philosophum in 7. Ethic. * Ergo incontinentia maximè est ex parte animæ.

*c. 3. à me.
et c. 6. de
clinando
ad p. 10. 5*

RESPONDEO dicendum, quod vnumquodque attribuitur magis ei quod est causa per se, quam ei quod solam occasionem præstat. Id autem quod est ex parte corporis, solam occasionem præstat incontinentia. Ex dispositione enim corporis potest contingere, quod insurgant passiones vehementes in appetitu sensitivo, qui est virtus corporis organici. Sed huiusmodi passiones quantumcumque vehementes, non sunt sufficiens causa incontinentia: sed occasio sola, eo quod durante usu rationis semper homo potest passionibus resistere. Si verò passiones adeo insurgant, quod totaliter auferant usum rationis, sicut accidit in his qui propter vehementiam passionum amentiam incurrunt: non remanebit ratio continentia, neque incontinentia: quia non saluatur in eis iudicium rationis, quod continens seruat, & incontinens deserit. Et sic relinquitur quod per se causa incontinentia sit ex parte animæ, quæ ratione passionibus non resistit. Quod quidem fit duobus modis, ut

*c. 7. non
procul a
fin 10. 5.*

Philosophus dicit in 7. Ethic. * Vno modo, quando anima passionibus cedit, antequam ratio consideret, quæ quidem vocatur irrefrenata incontinentia, vel præuolatio. Alio modo, quando non permanet homo in his quæ consiliata sunt: eo quod debilitet est firmatus in eo quod ratio iudicauit. Vnde & hæc incontinentia vocatur debilitas. Et sic patet quod incontinentia

incontinentia principaliter ad animam pertinet.

Ad primum ergo dicendum, quod anima humana est corporis forma: & habet quasdam vires corporeis organis videntes, quarum operationes aliquid conferunt etiam ad illa opera animae, quae sunt sine corporeis instrumentis, id est ad actum intellectus & voluntatis, in quantum scilicet intellectus à sensu accipit, & voluntas impellitur à passione appetitus sensitivi. Et secundum hoc, quia femina secundum corpus habet quamdam debilem complexionem, sit ut in pluribus, quod & etiam debiliter inhaereat quibuscumque inhaeret: & si raro in aliquibus aliter accidat, secundum illud Prou. vlt. Mulierem fortem quis inueniet? Et quia id quod est paruum vel debile, reputatur quasi nullum: inde est quod Philof. * loquitur de mulieribus quasi non habentibus iudicium rationis firmum: quamuis in aliquibus mulieribus contrarium accidat. Et propter hoc dicit, quod mulieres non dicimus continentes: quia non dicuntur quasi habentes solidam rationem, sed ducuntur quasi de facili sequentes passiones.

loco citato in arg.

Ad secundum dicendum, quod ex impetu passionis contingit quod aliquis statim passionem sequatur ante consilium rationis. Impetus autem passionis provenire solet, vel ex velocitate, sicut in cholericis: vel ex vehementia, sicut in melancholicis qui propter terribilem complexionem vehementissimè inflammantur: sicut è contrario contingit quod aliquis non persistat in eo, quod consiliatum est, ex eo quod debiliter inhaeret propter mollitiem complexionis, ut de mulieribus dictum est *. Quod etiam videtur in phlegmaticis contingere propter eandem causam; sicut etiam in mulieribus.

in solut. praed.

Hæc autem accidunt in quantum ex complexione corporis datur aliqua incontinentiae occasio: non autem causa sufficiens, ut dictum est *.

in corpore art.

Ad tertium dicendum, quod concupiscentia carnis in eo qui est incontinens, superat spiritum, non ex necessitate, sed per quamdam negligentiam spiritus non resistens ei fortiter.

Sec. Sec. Vol. IIj.

X A R-

Virum incontinentia sit peccatum?

759

sup. ques. 155. a. 2. cor. li. 3. c. 18 parum a xviii. co. 1

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod incontinentia non sit peccatum: quia ut Augustinus dicit in libro de libero arbitrio *, nullus peccat in eo quod vitare non potest. Sed incontinentia nullus potest ex seipso vitare, secundum illud Sap. 8. Scio quod non possum esse continens, nisi Deus det. Ergo incontinentia non est peccatum.

¶ 2 Præterea, Omne peccatum in ratione videtur consistere. Sed in eo qui est incontinens, videtur iudicium rationis. Ergo incontinentia non est peccatum.

¶ 3 Præterea, Nullus peccat ex eo, quod Deus vehementer amat. Sed ex vehementia divini amoris aliquis fit incontinens. Dicit enim Dionysius quarto capite de divinis nominibus †, quod Paulus per incontinentiam divini amoris dixit, Vivo ego iam non ego. Ergo incontinentia non est peccatum.

p. 1. non multū re motū ante fin.

S E D contra est, quod connumeratur aliis peccatis, secunda ad Timotheum tertio, ubi dicitur, Criminatorum, incontinentes, immites, &c. Ergo incontinentia est peccatum.

R E S P O N D E O dicendum, quod incontinentia potest attendi circa aliquid tripliciter. Vno modo propriè & simpliciter: & sic incontinentia attenditur circa concupiscentias delectationum tactus, sicut et intemperantia, ut supra dictum * est de continentia.

qu. prac. art. 2.

Et hoc modo incontinentia est peccatum ex duplici ratione. Vno modo, ex eo quod incontinens peccat ab eo quod est secundum rationem. Alio modo, ex eo quod se immergit quibusdam turpibus delectationibus.

c. 8 ad si. p. 1. ad si. 10. 5.

Et ideo Philosophus dicit in septimo ethicorum *, quod incontinentia vituperatur non sicut peccatum, quod scilicet est per recessum a ratione: sed sicut malitia quædam, in quantum prava concupiscentias sequitur. Alio modo, incontinentia attenditur circa aliquid: propriè quidem, in quantum homo

homo recedit ab eo quod est secundum rationem, sed non simpliciter: puta cum aliquis non servat modum rationis in concupiscentia honoris, divitiarum, & aliorum huiusmodi, quae secundum se videntur esse bona: circa quae non est incontinentia simpliciter, sed secundum quid, sicut supra de continentia dictum est. Et sic incontinentia est peccatum, non ex eo quod aliquis ingerat se pravis concupiscentiis; sed ex eo quod non servat modum debitum rationis, etiam in concupiscentia rerum per se appetendarum. Tertio modo incontinentia dicitur esse circa aliquid non proprie, sed secundum similitudinem; puta circa concupiscentias eorum, quibus non potest aliquis male uti, puta circa concupiscentias virtutum, circa quas potest dici aliquis esse incontinens per similitudinem: quia sicut ille qui est incontinens, totaliter ducitur per concupiscentiam malam, ita aliquis totaliter ducitur, per concupiscentiam bonam quae est secundum rationem. Et talis incontinentia non est peccatum, sed pertinet ad perfectionem virtutis.

Ad primum ergo dicendum, quod homo potest vitare peccatum & facere bonum; non tamen sine divino auxilio, secundum illud 1o. 14. Sine me nihil potestis facere. Unde per hoc quod homo indiget divino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum: quia ut dicitur in 3. Ethic. * quae per amicos possumus, aliquando per nos possumus.

Ad secundum dicendum, quod in eo qui est incontinens, vincitur iudicium rationis, non quidem ex necessitate, quod auferret rationem peccati: sed ex negligentia quadam hominis non firmiter intendentis ad resistendum passioni per iudicium rationis quod habet.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de incontinentia per similitudinem dicta, & non proprie.

94. prec.
2. 1. ad 3.

c. 3. a me
dio, to. 5.

*Verum incontinens plus peccet, quam in-
temperatus?*

760

1.2.9.78.
a.4. con.
2. dist.
43. ar.4.
cor. et ve
ri. qu.24.
a.10. co.
2. 1.
eibi. le.3.
co.4. 1.
li.7. le.4.
co.4.
r.3. non
multum
a princ.
30.5.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod incontinens plus peccet, quam in-
temperatus. Tanto enim aliquis videtur grauius peccare, quanto magis contra conscientiam agit; secundum illud Lucae 12. Seruus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis, &c. Sed incontinens magis videtur agere contra conscientiam, quam in-
temperatus: quia, ut dicitur in 7. Ethic. * Incontinens scilicet, quam praua sunt quae concupiscit, nihilominus agit propter passionem; in-
temperatus autem iudicatur quae concupiscit, esse bona. Ergo incontinens grauius peccat, quam in-
temperatus.

¶ 2 Præterea, Quanto aliquod peccatum grauius est, tanto videtur esse minus sanabile. Vnde & peccata in Spiritum sanctum, quae sunt grauiissima, dicuntur esse irremissibilia. Sed peccatum incontinentiae videtur esse insanabilius, quam peccatum in-
temperantiae. Sanatur enim peccatum alicuius per admonitionem & correctionem, quae nihil videtur conferre incontinenti, qui scit se malè agere, & nihilominus malè agit: in-
temperato autem videtur quod bene agat; & sic aliquid ei conferre posset admonitio. Ergo videtur, quod incontinens grauius peccet, quam in-
temperatus.

¶ 3 Præterea, Quanto aliquis ex maiori libidine peccat, tanto grauius peccat. Sed incontinens peccat ex maiori libidine, quam in-
temperatus: quia incontinens habet vehementes passiones & concupiscentias, quas non semper habet in-
temperatus. Ergo incontinens magis peccat, quam in-
temperatus.

* ser. 11.
post med.
10.10
† c. 8. in
pr. 10.5.

SED contra est, quod impenitentia aggravat omne peccatum. Vnde Augustinus in lib. de verbis Domini, dicit, quod impenitentia est peccatum in Spiritum sanctum. Sed sicut Philosophus dicit in septimo Ethicorum, in-
temperatus non est penitens, im-
manet

manet enim electioni : incontinens autem omnis est penitius . Ergo intemperatus grauius peccat , quàm incontinens .

RESPONDEO dicendum, quòd peccatum secundū August. præcipuè in volūtate consistit. Voluntas enim est qua peccatur, & rectè viuitur . Et ideo vbi est maior inclinatio voluntatis ad peccandum , ibi est grauius peccatum . In eo autem qui est intemperatus, voluntas inclinatur ad peccandum ex propria electione, qua procedit ex habitu per consuetudinem acquisito. In eo autem qui est incontinens , voluntas inclinatur ad peccandum ex aliqua passione. Et quia passio cito transit , habitus autem est qualitas difficile mobilis : inde est quòd incontinens statim penitet transeunte passione. Quod non accidit intemperato, qui imo gaudet se peccasse, eo quòd operatio peccati est sibi facta connaturalis secundum habitum. Vnde de his dicitur, Prover. 2. quòd lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Vnde patet , quòd intemperatus est multo peior , quàm incontinens , vt etiam Philosophus dicit in 7. Ethic. *

Ad primum ergo dicendum , quòd ignorantia intellectus, quandoque quidem præcedit inclinationem appetitus & causat eam. Et sic quanto est maior ignorantia , tanto magis peccatum diminit vel totaliter excusat , in quantum causat inuoluntarium . Alio modo è conuerso ignorantia rationis sequitur inclinationem appetitus ; & talis ignorantia, quanto est maior, tanto peccatum est grauius : quia ostenditur inclinatio appetitus esse maior . Ignorantia autem tam incontinens, quàm intemperati prouenit ex eo, quòd appetitus est in aliquid inclinatus , siue per passionem, sicut in incontinente : siue per habitum , sicut in intemperato . Maior autem ignorantia causatur ex hoc in intemperato, quàm in incontinente . Et vno quidem modo quantū ad durationem : quia in incontinente durat illa ignorantia, solum passione durate, sicut accessio febris tertianæ durat durante cōmone

li. de dur
bus ani.
c. 10. 6.
11. 10. 6.

c. 7. parū
ante me.
10. 5.

tionem humoris; ignorantia autem intemperati dicitur
 assidue propter permanentiam habitus. Unde assimi-
 latur phthisi, vel cuiuscumque morbo continuo, ut Phi-
 losophus dicit in 7. Ethicorum *. Alio autem modo
 est maior ignorantia intemperati, quantum ad id quod
 ignoratur. Nam ignorantia incontinentis attenditur,
 quantum ad aliquod particulare eligibile, prout sci-
 licet æstimat hoc nunc esse eligendum. Sed intempe-
 ratus habet ignorantiam circa ipsum finem, in quo-
 tum scilicet iudicat hoc esse bonum, ut i refrænat
 concupiscentias sequatur. Unde Philosophus dicit in

e. 8. circa
 princ. to-
 mo 5.

e. 7. ante
 m d et c.
 8. in fin
 to. 5.

7. Ethicorum *; quod incontinens est melior intempe-
 rato: quia saluatur in eo optimum principium, scilicet
 recta æstimatio de fine.

Ad secundum dicendum, quod ad sanationem in-
 continentis non sufficit sola cognitio, sed requiritur
 interius auxilium gratiæ concupiscentiam mitigantis,
 & adhibetur etiam exterius remedium admonitionis
 & correctionis, ex quibus aliquis incipit concupiscenti-
 j resistere: ex quo concupiscentia debilitatur, ut
 supra dictum est *. Et iisdem etiam modis potest sa-
 nari intemperatus. Sed difficilior est eius sanatio, pro-
 pter duo. Quorum primum est ex parte rationis, quæ
 corrupta est circa æstimationem ultimi finis, quod
 se habet sicut principium in demonstratiuis. Diffici-
 lius autem reducitur ad veritatem ille qui errat
 circa principium; & similiter in operatiuis ille qui errat
 circa finem. Aliud autem est ex parte inclinationis
 appetitus, quæ in intemperato est ex habitu, quæ dif-
 ficile tollitur: inclinatio autem incontinentis est ex
 passione, quæ facilius reprimi potest.

q. 142. a.
 2.

in corpo-
 re art.

Ad tertium dicendum, quod libido voluntaria
 auget peccatum, maior est in intemperato, quam in
 continente, ut ex dictis patet *. Sed libido concu-
 piscentiæ appetitus sensitivi, quandoque maior est in
 continente: quia incontinens non peccat, nisi à gra-
 ui concupiscentia, sed intemperatus etiam ex leui con-
 cupiscentia peccat, & quandoque eam præuenit. Et
 ideo

i deo Philosophus dicit in septimo Ethicorum *, quod magis intemperatum vituperamus : quia non concupiscens, vel quiete, id est remisse concupiscens persequitur delectationes. Quid enim faceret, si adesset concupiscentia iuuenilis?

c. 8. circa
med. &
c. 7. ante
med. 10. 5

ARTIC. IV.

Vtrum incontinens ira sit peior quam incontinens concupiscentia?

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod incontinens ira sit peior quam incontinens concupiscentia. Quanto enim difficilius est resistere passioni, tanto incontinentia videtur esse leuior. Vnde Philosophus dicit in septimo Ethicorum *, Non enim si quis a fortibus & super excellentibus delectationibus vincitur, vel tristitibus, est admirabile, sed condonabile. Sed sicut Heraclitus dixit, difficilius est pugnare contra concupiscentiam, quam contra iram. Ergo leuior est incontinentia concupiscentia, quam incontinentia ira.

7. 51
inf. 9. 158
2. 4. con.
et 3. d. 26
9. 1. ar. 2.
con. &
ver 9. 25
ar. 2. cor.
& 7. eth.
10. 6. in
princ.

¶ 2 Præterea, Si passio propter suam vehementiam totaliter auferat iudicium rationis, omnino excusatur aliquis a peccato; sicut patet in eo qui incidit ex passione in furiam. Sed plus remanet de iudicio rationis in eo, qui est incontinens ira, quam in eo qui est incontinens concupiscentia; iratus enim aliquantulum audit rationem, non autem concupiscens, ut patet per Philosophum in septimo Ethicorum *. Ergo incontinens ira est peior, quam incontinens concupiscentia.

c. 6. circa
prin 10. 5

¶ 3 Præterea, Tanto aliquod peccatum est grauius, quanto est periculosius. Sed incontinentia ira videtur esse periculosior: quia perducit hominem ad maius peccatum, scilicet ad homicidium, quod est grauius peccatum, quam adulterium, ad quod perducit incontinentia concupiscentia. Ergo incontinentia ira est grauior quam incontinentia concupiscentia.

SED contra est, quod Philosophus dicit in septimo Ethicorum *, quod minus turpis est inconti-

c. 6. 10. 5.

nentia iræ, quàm incontinentia concupiscentiæ.
 RESPONDEO dicendum, quòd peccatum incontinentiæ potest considerari dupliciter. Vno modo, ex parte passionis, ex qua ratio superatur. Et sic incontinentia concupiscentiæ turpior est, quàm incontinentia iræ: quia motus concupiscentiæ habet maiorem inordinationem quàm motus iræ. Et hoc propter quatuor, quæ Philof. tangit in 7. Ethic. Primo quidem, quia motus iræ participat aliquantulum rationem, quantum scilicet iratus tendit ad vindicandum iniuriam sibi factam: quod aliquantulum ratio dicitur, sed non perfecte, quia non intendit debitum modum vindicæ. Sed motus concupiscentiæ totaliter est secundum sensum, & nullo modo secundum rationem. Secundo, quia motus iræ magis consequitur corporis complexionem propter velocitatem motus cholerae, quæ tendit ad iram. Unde magis est in promptu, quòd ille qui est secundum complexionem corporis dispositus ad irascendum, irascatur, quàm quòd ille qui est dispositus ad concupiscendum, concupiscat. Unde etiam frequentius ex iracundis nascuntur iracundi, quàm ex concupiscentibus concupiscentes. Quod autem provenit ex naturali corporis dispositione, reputatur magis venia dignum. Tertio, quia ira querit manifeste operari: sed concupiscentia querit latebras, & dolere subintrat. Quarto, quia concupiscens delectatione operatur: sed iratus quasi quadam tristitia præcedente coactus. Alio modo potest considerari peccatum incontinentiæ, quantum ad malum, in quod quis incidit à ratione discedens. Et sic incontinentia iræ est ut plurimum grauior, quia ducit in ea quæ perniciosa ad proximi nocumentum.

Ad primum ergo dicendum, quòd difficultas est assidue pugnare contra delectationem, quàm contra iram: quia concupiscentia est magis continua. Sed ad horam difficilius est resistere iræ propter eius impetum.

Ad secundum dicendum, quòd concupiscentia dicitur esse

esse sine ratione: non quia totaliter auferat iudicium rationis, sed quia in nullo procedit secundum iudicium rationis. Et ex hoc est turpior.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit ex parte eorum, in qua incontinens deducitur.

QVÆST. CLVII.

De clementia & mansuetudine, in quatuor articulos diuisa.

Postea considerandum est de Clementia, & Mansuetudine, & vitijs oppositis.

- ¶ Circa ipsas autem virtutes queruntur quatuor.
- ¶ Primo, utrum clementia & mansuetudo sint idem?
- ¶ Secundo, utrum vtraque earum sit virtus?
- ¶ Tertio, utrum vtraque earum sit pars temperatiæ?
- ¶ Quarto, de comparatione earum ad alias virtutes.

ARTIC. I.

Utrum clementia & mansuetudo sint penitus idem? 762

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod clementia & mansuetudo sint penitus idem. Mansuetudo enim est moderatiua irarum, ut Philosophus dicit in 4. Ethic. Ira autem est appetitus vindictæ. Cùm ergo clementia sit lenitas superioris aduersus inferiorem in constituendis pœnis, ut Seneca dicit in secundo de Clemētia; ¶ per pœnas autem sit vindicta: videtur quod clementia & mansuetudo sint idem.

¶ 2 Præterea, Tullius dicit in 2. Rhet. quod clementia est virtus, per quam animus temere concitatus in odium alicuius, benignitate retinetur: & sic videtur quod clementia sit moderatiua odij. Sed odium ut Aug. ¶ dicit, causatur ab ira; circa quam est mansuetudo & clementia. Ergo videtur quod mansuetudo & clementia sint idem.

¶ 3 Præterea, Idem vitium non contrariatur diuersis virtutibus. Sed idem vitium opponitur mansuetudini & clementiæ, scilicet crudelitas. Ergo videtur quod mansuetudo & clementia sint penitus idem.

SED

inf. ar. 4.
ad 3. Et
3. dif. 33.
q. 3. a. 2.
q. 1. ad 2
* l. 4. c. 5.
20. 5.
† l. 1. c. 3.
cir. prin.
l. 2. de in-
uentione
in sol. 3.
ante fi. li.
† In ter-
tia regis-
la quæ in
cipit, an-
te o. a. fr
tres l. 1.
rissi. 8. 1.